

Bartłomiej Chrzanowski

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

[email: bartlomiej.chrzanowski@o2.pl]

ORCID: ?

Przestępcze kontakty krakowskiej młodzieży a style adaptacji realizowane w sporcie – na przykładzie piłki nożnej.

Abstrakt: Artykuł dotyczy zróżnicowanych powiązań charakteryzujących młodzież, formy podejmowanej przez nią aktywności sportowej oraz preferowane przez nią style adaptacji w sporcie. W badaniach wzięli udział młodzi piłkarze (N=112) i uczniowie gimnazjum (N=120). Do zmierzenia zróżnicowanych powiązań wykorzystano Kwestionariusz Poczucia Napięcia i Czynników Ograniczających E. Czerwińskiej-Jakimiuk. Kwestionariusz Stylów Adaptacji Sportowca pozwolił uzyskać u badanych dane określające preferowane style adaptacji. Otrzymane rezultaty dowodzą, że realizowanie nonkonformistycznego stylu adaptacji przez młodych sportowców nie może wynikać z większej ilości przestępczych kontaktów bądź też problemów w najbliższym środowisku. Czynniki te pełniły rolę predyktora nonkonformistycznego sposobu funkcjonowania wyłącznie u osób uprawiających sport rekreacyjnie.

Słowa kluczowe: sport młodzieżowy – zróżnicowane powiązania – style adaptacji – przestępczość.

Przebieg badań

Problematyka zależności zachodzących pomiędzy sportem a przestępczością należy do złożonych. Nie brakuje publikacji wskazujących, że uprawianie sportu przyczynia się do poprawy (bądź do pogorszenia) funkcjonowania społecznego –

dotyczyć ma to zarówno przestępców, jak i u osób nie objętych jeszcze procesem resocjalizacji (Bredemeier, Shields, 1986; Fullinwider, 2006; Hastie i in., 2011). Dyskusja nad wskazaną zależnością wciąż jest prowadzona i wydawać się może pozbawiona końca. W autorskich badaniach odnotowywano, że wyczynowa forma uprawiania sportu wiąże się z preferowaniem nonkonformistycznego sposobu funkcjonowania (Chrzanowski, 2016, 2020). W poniższej publikacji podjęta zostanie próba ustalenia, na ile – w przypadku młodych piłkarzy – preferowanie nonkonformistycznego stylu adaptacji w trakcie zawodów może wynikać z pochodzenia społeczno-kulturowego jednostki, a na ile z samej formy uprawiania sportu.

Zdaniem E. Sutherlanda, twórcy teorii zróżnicowanych powiązań, zachowanie przestępcze stanowi efekt nabywanych przez jednostkę wzorców tego zachowania, które to jednostka przejmuje od innych ludzi. Nabywaniu tych wzorców towarzyszy dokładnie taki sam mechanizm, jaki zaobserwować można podczas zdobywania umiejętności pożądaných społecznie, czyli np. dobrych manier (Jabkowski, Kilarska, 2013). Zinternalizowanie norm przestępczych następuje wtedy, kiedy ilość kontaktów wzmacniających takie normy staje się wyższa od ilości kontaktów je piętnujących. Wykształcenie się takiej „nadwyżki” kontaktów zależy od czasu, częstotliwości oraz intensywności kontaktów jednostki z osobami preferującymi przestępczy model życia. Na warunki sprzyjające nabywaniu przestępczego sposobu funkcjonowania nastawione są więc szczególnie jednostki pochodzące z miejscowości/dzielnic ze zwiększoną ilością notowań przestępczych. Nazwę przedstawianej tu teorii, tj. „zróżnicowane powiązania”, kojarzyć należy ze swoistym przeplataniem się wzorców zachowania przestępczego z zachowaniem nie przestępczym (tamże, s. 43–44).

O swoistym przeplataniu się takich dwóch wzorców pełnienia określonej roli w kontekście sportowych zmagani napisano w dysertacji doktorskiej o tytule *Potencjał edukacyjny sportu młodzieżowego a napięcie anomijne i zagrożenia wychowawcze* (Chrzanowski, 2020).

We wskazanej pracy przeprowadzono rozważania w ramach teorii anomii R. Mertona, Instytucjonalnej Teorii Anomii S. Messnera i R. Rosenfeldsa oraz teorii napięcia R. Agnew. Umożliwiło to zgromadzenie danych i określenie zależności zachodzących pomiędzy sposobem funkcjonowania w roli sportowca a przynależnością do klubu sportowego i szeregiem czynników ograniczających (generujących napięcie emocjonalne nie wynikające z pełnienia roli sportowca). Mertonowskie rozumienie anomii umożliwiło wychwycenie, opisanie i określenie skali występowania dwóch stylów adaptacji występujących w trakcie podejmowania aktywności sportowej.

Pierwszy z nich, postuluje podejmowanie aktywności sportowej zgodnie z szeroko aprobowanymi normami i wartościami społecznymi. Nazywany jest on stylem konformistycznym i utożsamiać go należy z nie przestępczym sposobem funkcjonowania. Drugi zaś styl, innowacyjny, lansuje wizję osiągnięcia zwycięstw za wszelką cenę – nawet kosztem naruszenia społecznie aprobowanym norm. Wy-

grana staje się tu celem uświęcającym środki. W ujęciu mertonowskim jest to styl utożsamiany z funkcjonowaniem przestępczym.

Dzięki przeprowadzonej analizie dowiedziono, że u młodych piłkarzy częściej realizowany jest nonkonformistyczny sposób funkcjonowania w roli sportowca (tj. innowacyjny styl adaptacji) niż u osób uprawiających sport rekreacyjnie (Chrzanowski, 2020, s. 163). Młodych piłkarzy charakteryzuje więc częstsze realizowanie przestępczego stylu adaptacji w trakcie sportowej rywalizacji niż młodzież rekreacyjnie podejmującą aktywność piłkarską.

Pogłębiona analiza zgromadzonego materiału badawczego dowodzi, że rezultat ten nie wynika z większej ilości czynników ograniczających i generujących napięcie, gdyż w wymiarze ogólnym nie odnotowano pomiędzy grupami objętymi badaniem istotnego statystycznie zróżnicowania. (tamże, s. 162). W świetle zaprezentowanych w pracy doktorskiej wyników preferowanie przestępczego sposobu funkcjonowania tłumaczyć należy przynależnością do sportowego klubu i realizowanej w nim specyficznej formy edukacji sportowej – którą opisano na łamach *Studies in Sport Humanities* (Chrzanowski, 2014).

Wnikliwa analiza badań dowiodła, że niektóre czynniki ograniczające odpowiedzialne za generowanie napięcia, różnicują objęte badaniem grupy w stopniu istotnym statystycznie (Chrzanowski, 2020, s. 161–162). I tak, u osób uprawiających sport rekreacyjnie, zaobserwowano większą ilość napięcia jeżeli chodzi o perspektywę znalezienia w przyszłości pracy (bardziej obawiano się bezrobocia) oraz w wymiarze samooceny swojego wyglądu (częściej postrzegali siebie jako mniej atrakcyjnych). Z kolei u młodych piłkarzy dostrzeżona została większa ilość problemów w najbliższym środowisku oraz przestępczych kontaktów (tamże).

Zastosowane w pracy doktorskiej opracowanie danych nie przybliżyło zależności, jaka może zachodzić pomiędzy większą ilością problemów w najbliższym środowisku i przestępczymi kontaktami a sposobem funkcjonowania w roli sportowca. Jest to pewne ograniczenie pracy, stanowiące impuls do ponownego spektrowania zgromadzonych danych i opisanie ich w tejże publikacji.

Określenie tychże zależności pomoże w ostatecznym ustaleniu, na ile przestępczy sposób funkcjonowania w roli sportowca wynika u młodych piłkarzy z przynależności do sportowego klubu (i realizowanej tam formy edukacji sportowej), a na ile z kontaktów ze środowiskiem przestępczym.

Metodologia

Mając na uwadze powyższy kontekst rozważań za cel teoretyczny badań uznano: próbę rozwinięcia wiedzy na temat zależności zachodzących pomiędzy zróżnicowanymi powiązaniem i formą aktywności sportowej podejmowanej przez młodzież a realizowanymi przez nią stylami adaptacji podczas uprawiania sportu.

W ramach powyższego celu teoretycznego badań zdecydowano się na wyodrębnienie następującego celu poznawczego: przedstawienie stylów adaptacji pełnionych w roli sportowca w odniesieniu do zróżnicowanych powiązań oraz form aktywności sportowej.

Mając na uwadze powyższe za przedmiot badań uznano zróżnicowane powiązania charakteryzujące młodzież, formy podejmowanej przez nią aktywności sportowej oraz style adaptacji w sporcie.

Podczas dalszego etapu konstruowania badań zdecydowano się określić dwie zmienne niezależne i zmienną zależną. Wytypowane zostały również wskaźniki, za pomocą których ustalone zostaną wartości odnoszące się do zmiennych. Całość procedury została zamieszczona w znajdującej się poniżej Tabeli 1. Układ zmienny i wskaźników.

Tabela 1. Układ zmienny i wskaźników

Zmienna	Nazwa	Wartości	Wskaźniki
Niezależna	Zróżnicowane powiązania	Przestępcze kontakty Problemy w najbliższym środowisku	Wyniki Kwestionariusza Poczucia Napięcia i Czynników Ograniczających dla poszczególnych podskal: Teoria Zróżnicowanych Powiązań
Niezależna	Forma uprawiania sportu	Wyczynowa Rekreacyjna	Trenowanie piłki nożnej w najwyższej klasie rozgrywkowej. Gra w piłkę nożną jedynie podczas lekcji w szkole.
Zależna	Style adaptacji	Konformistyczny styl adaptacji Innowacyjny styl adaptacji	Wynik ankiety własnej będącej sumą odpowiedzi na reakcje dotyczące komunikatów płynących ze strony: mediów, merkantylizacji, kibiców, przeciwnika, olimpizmu, rodziców, szkoły, sędziego oraz przepisów. Całość ankiety własnej prezentowana jest w załączniku.

Źródło: opracowanie własne.

Pomimo starań w badaniu własnym pojawiły się zmienne uboczne. Podjęto działania, aby zmienne te kontrolować – informacje o zmiennych ubocznych i sposobie ich kontroli zamieszczono w poniższej Tabeli 2. Zmienna uboczna.

Tabela 2. Zmienna uboczna

Zmienna	Nazwa	Sposób kontroli
Uboczna	Płeć	Badane tylko osoby płci męskiej
	Wiek	Wiek badanych: 13-15 lat
	Miejsce zamieszkania	Osoby wybrane do udziału w badaniu uczęszczają do szkoły i grają w klubach piłkarskich na terenie małopolskich.

Źródło: opracowanie własne.

Ograniczenia te warto mieć na uwadze podczas formułowania wniosków płynących z badań.

Określenie problemu badawczego umożliwia określenie kierunku procedowanych badań, wskazuje obszary prowadzonych analiz i ich interpretacji. Problemem głównym pracy jest zależność zachodząca pomiędzy zróżnicowanymi powiązaniem, formą aktywności sportowej a realizowanymi przez młodzież stylami adaptacji w sporcie.

Tak szeroko skonstruowany problem główny zdeterminował konieczność utworzenia poniższych problemów szczegółowych:

1. Jaka zachodzi zależność pomiędzy przestępczymi kontaktami a realizowanymi przez aktywną sportowo młodzież stylami adaptacji w sporcie?
2. Jaka zachodzi zależność pomiędzy problemami w najbliższym środowisku a realizowanymi przez aktywną sportowo młodzież stylami adaptacji w sporcie?
3. Jaka zachodzi zależność pomiędzy zróżnicowanymi powiązaniem a realizowanymi przez aktywną sportowo młodzież stylami adaptacji w sporcie?

Publikacja ma charakter eksploracyjny, stąd zrezygnowano ze sformułowania hipotez badawczych.

W ramach poniższej pracy badania przeprowadzono w paradygmacie ilościowym, metodą sondażu diagnostycznego, techniką ankiety.

W pracy wykorzystane zostaną dane zgromadzone podczas prowadzenia badań na potrzeby pracy doktorskiej. Wykorzystano wówczas trzy narzędzia badawcze: Skalę Poczucia Alienacji: Poczucie Anomii – Ładu Społecznego autorstwa K. Kmiecik-Baran, Kwestionariusz (Skalę) Poczucia Napięcia i Czynniki Ograniczających autorstwa E. Czerwińskiej-Jakimiuk oraz Kwestionariusz Stylów Adaptacji Sportowca autorstwa własnego.

W analizie prowadzonej w ramach poniższej pracy wykorzystane zostaną dane zgromadzone dzięki zastosowaniu Kwestionariusza (Skali) Poczucia Napięcia i Czynniki Ograniczających: Podskala Zróżnicowane Powiązania autorstwa E. Czerwińskiej-Jakimiuk oraz Kwestionariusz Stylów Adaptacji Sportowca autorstwa własnego. Narzędzia te warto przybliżyć.

I. Kwestionariusza Poczucia Napięcia i Czynników Ograniczających: Podskala Zróżnicowane Powiązania

Zastosowane narzędzie określa u ankietowych ilość kontaktów z osobami niedostosowanymi społecznie oraz znanych ze stwarzania problemów w najbliższym środowisku ankietowanego. Jeżeli chodzi wartość merytoryczną narzędzia: współczynnik α -Cronbacha wynosi 0,886 – oznacza, że jest to rzetelne narzędzie pomiarowe.

II. Kwestionariusz Stylów Adaptacji Sportowca

Jest to narzędzie skonstruowane na potrzeby określania sposobu funkcjonowania młodych piłkarzy. Ankieta uwzględnia konieczność prowadzenia badań z udziałem dwóch różnych grup, tj. z młodymi piłkarzami i młodymi osobami nie uprawiającymi piłki nożnej wyczynowo.

W odniesieniu do poglądów R. Mertona o przestępczym funkcjonowaniu, a także w oparciu o własne przemyślenia, opracowano narzędzie efektywne, wykorzystane w kilku badaniach. Składa się ono z 50 itemów, wobec których osoba objęta badaniem musi zająć stanowisko (skala z wymuszonym wyborem: tak, raczej tak, raczej nie, nie). Odpowiedzi ankietowanych uznaje się za wskaźniki informujące o skłonności do realizowania konformistycznego bądź innowacyjnego stylu adaptacji względem okoliczności towarzyszących sportowym zmaganiom. Za okoliczności te uznaje się relację do: przeciwnika, sędziego, przepisów, kibiców, szkoły, rodziców, komercjalizacji/mediów, olimpizmu, merkantylizacji.

Każdy z wymiarów powyższej skali opisano w pracy doktorskiej. Zastosowane narzędzie określa także relacje badanych z trenerem/nauczycielem wychowania fizycznego. Wymiar ten nie zostanie jednak poddany analizie w poniższej publikacji.

Badaniem objęto 231 osób z województwa małopolskiego. Ankietowani, wszyscy płci męskiej, mieścili się w przedziale wiekowym 13–15 lat. Obrana metodologia badań podzieliła grupę badaną w oparciu o formę podejmowania aktywności sportowej.

Grupa wyczynowa, składająca się z zawodników Wisły Kraków, Cracovii Kraków, Akademii Piłkarskiej 12 oraz Garbarni Kraków, liczyła 111 piłkarzy.

Grupa rekreacyjna składała się ze 120 uczniów wybranych gimnazjów. Podczas prowadzonych badań zadbano o to, aby w grupie rekreacyjnej nie znajdowały ankiety wypełnione przez osoby wyczynowo uprawiające sport. Wśród gimnazjalistów znaleźli się uczniowie: Gimnazjum nr 39 w Krakowie, Gimnazjum 13 w Krakowie, Gimnazjum nr 83 w Krakowie i Zespołu Szkół im. Jana Pawła II w Krakowie.

Podczas prowadzenia badań zadbano o następującą kolejność wypełniania przygotowanych ankiet. W pierwszej kolejności należało wypełnić Kwestionariusz Stylów Adaptacji Sportowca, później na Skalę Poczucia Alienacji: Poczucie Anonii – Ładu Społecznego a na samym końcu Kwestionariusz Poczucia Napięcia i Czynników Ograniczających. W poniższej publikacji wykorzystane zostaną dane zgromadzone z pierwszego narzędzia i jednego elementu (Podskala: zróżnicowane powiązania) z ostatniego narzędzia.

Badania w grupie wyczynowej prowadzone były w okresie od czerwca do września 2016 roku. Uczniów gimnazjum (grupa rekreacyjna) objęto badaniem w przedziale czasowym wrzesień – listopad 2016 roku.

Wyniki

Analizy dokonano w programie IMB SPSS Statistics 25. Dla całości podsumowania przyjęto graniczny poziom istotności $p < 0,05$. W analizie wykorzystano testy T Studenta, chi-kwadrat, model regresji wielozmiennowej oraz dwuczynnikowej analizy wariancji. Poniższe analizy zostały podzielone ze względu na pytania badawcze.

Poszukując odpowiedzi na pytanie badawcze zdecydowano się wykorzystać złożone modele wieloczynnikowe. Zmienne przestępczych kontaktów, problemów a najbliższym środowisku oraz zróżnicowanego przywiązania rekodowano tak by na podstawie średniej i odchylenie standardowego dokonać standaryzacji i podzielić grupę na wyniki niskie, przeciętne i wysokie osobno dla każdej zmiennej.

Ocena bardziej złożonych modeli i zaufania do nich wymaga testowania odpowiednich założeń. Poniżej w tabeli zamieszczono analizę normalności rozkładu stylu adaptacji w podziale testowane grupy.

Tabela 3. Podsumowanie analizy normalności rozkładu zmiennej stylu adaptacji w podziale na grupy

Forma aktywności sportowej	Zmienna grupująca	n	W	df	p
Wyczynowa n = 111	Niski poziom kontaktów przestępczych	46	0,925	46	0,006
	Przeciętny poziom kontaktów przestępczych	31	0,942	31	0,096
	Wysoki poziom kontaktów przestępczych	34	0,973	34	0,563
Rekreacyjna n = 120	Niski poziom kontaktów przestępczych	29	0,965	29	0,423
	Przeciętny poziom kontaktów przestępczych	42	0,978	42	0,545
	Wysoki poziom kontaktów przestępczych	49	0,980	49	0,562
Wyczynowa n = 111	Niski poziom problemów w najbliższym środowisku	34	0,972	34	0,525
	Przeciętny poziom problemów w najbliższym środowisku	17	0,961	17	0,653
	Wysoki poziom problemów w najbliższym środowisku	60	0,978	60	0,353
Rekreacyjna n = 120	Niski poziom problemów w najbliższym środowisku	25	0,934	25	0,110
	Przeciętny poziom problemów w najbliższym środowisku	19	0,957	19	0,513
	Wysoki poziom problemów w najbliższym środowisku	76	0,973	76	0,653

Forma aktywności sportowej	Zmienna grupująca	n	W	df	p
Wyczynowa n = 111	Niski poziom zróżnicowanych przywiązań	26	0,943	26	0,156
	Przeciętny poziom zróżnicowanych przywiązań	69	0,982	69	0,440
	Wysoki poziom zróżnicowanych przywiązań	16	0,921	16	0,178
Rekreacyjna n = 120	Niski poziom zróżnicowanych przywiązań	19	0,940	19	0,262
	Przeciętny poziom zróżnicowanych przywiązań	74	0,977	74	0,197
	Wysoki poziom zróżnicowanych przywiązań	27	0,975	27	0,726

n – liczba obserwacji, W – wartość testu Shapiro-Wilk, df – stopnie swobody, p – poziom istotności

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki pokazały, że jedynie w grupie niskiego poziomu kontaktów przestępczych w grupie wyczynowej rozkład stylu adaptacji jest różny od normalnego. Pozostałe grupy charakteryzują się rozkładem normalnym stylu adaptacji. Wynik ten pozwala na zaufanie wynikom analizy wariancji mimo nieidealnie równolicznych grup.

W odpowiedzi na pytanie badawcze zdecydowano się przeprowadzić dwuczynnikową analizę wariancji w planie międzygrupowym w schemacie 2 (forma aktywności sportowej: wyczynowa vs. rekreacyjna) x3 (kontakty przestępcze: poziom niskie vs. przeciętny vs. wysoki). Podsumowanie tej analizy zamieszczono w tabeli niżej.

Tabela 4. Podsumowanie dwuczynnikowej analizy wariancji stylu adaptacji w planie międzygrupowym dla zmiennych niezależnych: forma aktywności sportowej i kontaktów przestępczych

Rodzaj efektu	Zmienna	F	df	p	η^2
Główny	Forma aktywności sportowej	47,668	1, 225	<0,001	0,17
	Kontakty przestępcze	1,557	2, 225	0,213	0,01
Interakcji	Forma aktywności sportowej*Kontakty przestępcze	0,855	2, 225	0,427	0,01

F – wartość analizy wariancji, df – stopnie swobody, p – poziom istotności, η^2 – siła efektu cząstkowe eta-kwadrat

Źródło: opracowanie własne.

Analiza pokazała, że w modelu występuje efekt główny zmiennej forma aktywności sportowej. Nieistotne okazały się efekt główny kontaktów przestępczych oraz efekt interakcji formy aktywności sportowej i kontaktów przestępczych. Poziom kontaktów przestępczych w badanej grupie nie zmienia wyniku stylu adapta-

cji w istotny sposób. Podobnie jego interakcja z formą aktywności sportowej nie różnicuje wartości stylu adaptacji w sposób statystycznie istotny. Jedne różnice widoczne są między grupami rekreacyjna oraz wyczynowa, co zostanie opisane niżej.

Podobnej, dwuczynnikowej analizie wariancji w planie międzygrupowym w schemacie 2 (forma aktywności sportowej: wyczynowa vs. rekreacyjna) x3 (problemy w najbliższym środowisku: poziom niskie vs. przeciętne vs. wysokie), został podany wynik stylu adaptacji. Podsumowanie tej analizy zamieszczono w tabeli niżej.

Tabela 5. Podsumowanie dwuczynnikowej analizy wariancji stylu adaptacji w planie międzygrupowym dla zmiennych niezależnych: formy aktywności sportowej i problemów w najbliższym środowisku

Rodzaj efektu	Zmienna	F	Df	p	η^2
Główny	Forma aktywności sportowej	32,601	1, 225	<0,001	0,13
	Problemy w najbliższym środowisku	0,627	2, 225	0,535	0,01
Interakcji	Forma aktywności sportowej* Problemy w najbliższym środowisku	0,678	2, 225	0,509	0,01

F – wartość analizy wariancji, df – stopnie swobody, p – poziom istotności, η^2 – siła efektu cząstkowe eta-kwadrat

Źródło: opracowanie własne.

Analiza pokazała, że występuje efekt główny zmiennej forma aktywności sportowej, jednak nieistotne okazały się efekt główny zmiennej problemy w najbliższym środowisku oraz efekt interakcji formy aktywności sportowej i problemów w najbliższym środowisku. Badani z różnym wynikiem poziomu problemów w najbliższym środowisku nie różnią się poziomem stylu adaptacji. Połączenie poziomu problemów w środowisku z formą aktywności sportowej także okazał się nie różnicować wyniku stylu adaptacji w badanej grupie. Ponownie potwierdza się fakt, iż jedynie forma aktywności sportowej generuje różne wyniki stylu adaptacji.

Ostatnim modelem był model dwuczynnikowej analizy wariancji w planie międzygrupowym w schemacie 2 (forma aktywności sportowej: wyczynowa vs. rekreacyjna) x3 (zróżnicowane przywiązanie: poziom niskie vs. przeciętne vs. wysokie). Model oceniający zróżnicowanie stylu adaptacji został przedstawiony niżej.

Tabela 6. Podsumowanie dwuczynnikowej analizy wariancji stylu adaptacji w planie między grupowym dla zmiennych niezależnych: forma aktywności sportowej i zróżnicowanego przywiązania

Rodzaj efektu	Zmienna	F	Df	p	η^2
Główny	Forma aktywności sportowej	38,596	1, 225	<0,001	0,15
	Zróżnicowane przywiązanie	2,876	2, 225	0,064	0,02
Interakcji	Forma aktywności sportowej*Zróżnicowane przywiązanie	1,144	2, 225	0,320	0,01

F – wartość analizy wariancji, df – stopnie swobody, p – poziom istotności, η^2 – siła efektu cząstkowe eta-kwadrat

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki analizy pokazały, że występuje efekt główny formy aktywności sportowej. Efekt główny zróżnicowanego przywiązania oraz efekt interakcji tegoż zróżnicowania z formy aktywności sportowej okazały się nieistotne. Badani na różnych poziomach zróżnicowanego przywiązania nie różnią się wynikiem stylu adaptacji. Połączenie, interakcje zróżnicowanego przywiązania wraz z rodzajem aktywności sportowej także nie różnicuje wyniku stylu adaptacji. Znowu jedynie między grupami aktywności sportowej widać różnice w wyniku stylu adaptacji.

Powyższy wniosek nie mógł pozostać bez dokładnej analizy. Do oceny różnic w stylu adaptacji wykorzystano test t Studenta dla danych niezależnych, co pokazuje tabela niżej.

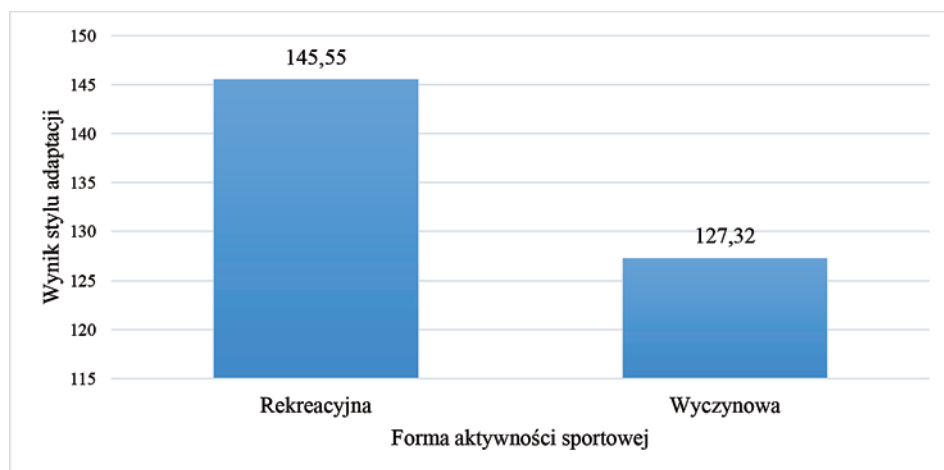
Tabela 7. Analiza testem t Studenta dla danych niezależnych stylu adaptacji w podziale na formę aktywności sportowej badanych

Rekreacyjna n = 111		Wyczynowa n = 120		t	df	P	d
M	SD	M	SD				
142,55	15,66	127,32	15,86	7,336	229	<0,001	0,99

n – liczba obserwacji, M – średnia, SD – odchylenie standardowe, t – wartość testu Studenta, df – stopnie swobody, p – poziom istotności, d – wielkość efektu

Źródło: opracowanie własne.

Analiza pokazała, że badani z grupy rekreacyjnej ($M = 145,55$; $SD = 15,66$) w porównaniu z badanymi z grupy wyczynowej ($M = 127,32$; $SD = 15,86$) charakteryzują się wyższym wynikiem stylu adaptacji, $t(229) = 7,336$, $p < 0,001$, $d = 0,99$. Uzyskany rezultat oznacza, że ankietowanych z grupy wyczynowej charakteryzuje częstsze realizowanie innowacyjnego stylu adaptacji – traktowanego w kontekście prowadzonych rozważań jako przestępczy sposób funkcjonowania.

Wykres 1. Średnie wyniki stylu adaptacji w podziale na formę aktywności sportowej (N = 231).

Źródło: opracowanie własne.

Efekt ten należy ocenić jako bardzo silny. Wskazaną właśnie różnicę pokazuje wykres 1.

Mnogość zebranych danych pozwoliła na dokładniejszą ocenę zależności zmiennych. W poszukiwaniu związków między zmiennymi wykorzystano współczynnik korelacji R Pearsona.

Tabela 8. Analiza korelacji współczynnikiem R Pearsona stylu adaptacji ze zmiennymi zróżnicowanego przywiązania

Zmienna	Grupa		
	Cała n = 231	Wyczynowa n = 111	Rekreacyjna n = 120
Kontakty przestępcze	r = 0,2**	r = 0,07	r = 0,23*
Problemy w najbliższym środowisku	r = 0,1	r = -0,01	r = 0,12
Zróżnicowane przywiązanie	r = 0,2**	r = 0,06	r = 0,23*

r – wartość współczynnika Pearsona, * - poziom istotności $p < 0,05$, ** - poziom istotności $p < 0,01$

Źródło: opracowanie własne.

Analiza pokazała, że jest słaby i dodatni związek kontaktów przestępczych ($r = 0,2$; $p < 0,01$) oraz zróżnicowanego przywiązania ($r = 0,2$; $p < 0,01$) ze stylem adaptacji w całej grupie. Podział badanych na grupy aktywności sportowej pokazał, że w grupie wyczynowej korelacje te są nieistotne. W grupie rekreacyjnej występuje słaby i dodatni związek kontaktów przestępczych ($r = 0,23$; $p < 0,05$) oraz zróżnicowanego przywiązania ($r = 0,23$; $p < 0,05$) ze stylem adaptacji.

Wnioski i podsumowanie

Głównym celem pracy była próba rozwinięcia wiedzy na temat zależności zachodzących pomiędzy zróżnicowanymi powiązaniem i formą aktywności sportowej podejmowanej przez młodzież a realizowanymi przez nią stylami adaptacji podczas uprawiania sportu. Mają go na uwadze za główny problem badawczy uznano określenie zależności zachodzącej pomiędzy zróżnicowanymi powiązaniem, formą aktywności sportowej a realizowanymi przez młodzież stylami adaptacji w sporcie.

Uwzględniając problemy szczegółowe badań zdecydowano się przybliżyć zależność występującą pomiędzy przestępczymi kontaktami a realizowanymi przez aktywną sportowo młodzież stylami adaptacji w sporcie, problemami w najbliższym środowisku a realizowanymi przez aktywną sportowo młodzież stylami adaptacji w sporcie, a także zależność zarysowującą się między zróżnicowanymi powiązaniem a realizowanymi przez aktywną sportowo młodzież stylami adaptacji w sporcie.

W odniesieniu do pierwszego problemu badawczego posłużono się dwoma różnymi analizami. Pierwsza z nich nie dowiodła zależności, jaka zachodzi pomiędzy przestępczymi kontaktami u osób objętych badaniem a realizowaniem przez nich określonego stylu adaptacji – analiza ta wskazuje, że to forma aktywności sportowej istotnie różnicuje objęte badaniem grupy w wymiarze realizowanego przez nie stylu adaptacji.

Na potrzeby kompleksowego opracowania wyżej wskazanego problemu szczegółowego przeprowadzona została jeszcze inna analiza – wykazała, że w grupie rekreacyjnej ilość przestępczych kontaktów istotnie warunkuje realizowany sposób funkcjonowania. W tym przypadku większa ilość przestępczych kontaktów oznacza większą skłonność do realizowania innowacyjnego stylu adaptacji – traktowanego w teorii R. Merton'a jako funkcjonowanie przestępcze. Zależności tej nie odnotowano w grupie wyczynowej, gdzie zmienną determinującą nonkonformistyczny sposób funkcjonowania okazała się przynależność do klubu sportowego.

Odnotowane rezultaty oznaczają, że dewiacyjne funkcjonowanie w roli sportowca u osób nie mających kontaktu ze sportem wyczynowym tłumaczyć należy względnie większą ilością przestępczych kontaktów. Oznacza to, że ich zachowanie tłumaczyć można teorią zróżnicowanych powiązań.

Jednak w grupie wyczynowej, która to wyróżnia się w innowacyjnym sposobem funkcjonowania, przestępcze kontakty u osób objętych badaniem niczego nie determinują. W tym przypadku teoria zróżnicowanych powiązań nie odnajduje zastosowania. Nonkonformistyczny styl adaptacji sportowców wyczynowych wynika u nich z przynależności do klubu sportowego, co dowodzić może realizowaniu w tychże klubach specyficznej formy edukacyjnej. Ta zaś traktuje innowacyjny styl adaptacji jako właściwy do zaadaptowania się w realiach sportowego wyczynu.

W odniesieniu do drugiego problemu badawczego zdecydowano się ustalić zależność występującą pomiędzy problemami w najbliższym środowisku a realizowanymi przez aktywną sportowo młodzież stylami adaptacji w sporcie. Obydwie z przeprowadzonych analiz dowiodły, że zależności te nie występują. Jedyna relacja, jaką zaobserwowano, to relacja zachodząca pomiędzy formą aktywności sportowej a stylem adaptacji – jest to relacja znana.

Mając na uwadze ostatni problem badawczy, rozumiany jako zależność między zróżnicowanymi powiązaniem (tj. sumą rezultatów określających ilość przestępczych kontaktów i problemów w najbliższym środowisku) a realizowanymi przez aktywną sportowo młodzież stylami adaptacji w sporcie, przeprowadzono dwie analizy. Pierwsza z nich nie wykazała, aby zróżnicowane powiązania determinowały sposób funkcjonowania w roli sportowca. W przypadku drugiej analizy odnotowano korelację dla grupy rekreacyjnej. Oznacza to, że realizowanie innowacyjnego stylu adaptacji w sporcie u osób uprawiających go rekreacyjnie tłumaczyć należy większą ilością przestępczych kontaktów i problemów w najbliższym środowisku. Stamtąd też młodzież, nie trenująca wyczynowo sportu, bierze wzorzec nonkonformistycznego sposobu funkcjonowania w trakcie sportowych zmagania. Dowodzi to zasadności korzystania z teorii zróżnicowanych powiązań.

Brak korelacji zachodzącej pomiędzy zróżnicowanymi powiązaniem a sposobem funkcjonowania w roli sportowca zaobserwowano w grupie wyczynowej. Traktować to należy jako przesłankę do uznania wyczynowej formy uprawiania sportu jako zmiennej istotnie determinującej innowacyjny sposób funkcjonowania w trakcie sportowych zmagania – stanowi on, w głównej mierze, następstwo realizowanej w klubach sportowych specyficznej formy edukacyjnej. Traktuje ona nonkonformistyczny styl adaptacji jako optymalny do realizowania w trakcie sportowych zmagania.

Uzasadnieniem prowadzenia powyższych analiz była próba doprecyzowania zależności jakie odnotowano w pracy doktorskiej. Tam też zaobserwowano większą ilość przestępczych kontaktów w grupie wyczynowej, częściej funkcjonującej w sposób nonkonformistyczny. W badaniach nie odnotowano jednak zależności wskazującej, że realizowanie innowacyjnego stylu adaptacji może wynikać z większej ilości przestępczych kontaktów bądź też problemów w najbliższym środowisku. Również oba te czynniki nie warunkowały istotnie sposobu funkcjonowania u młodych sportowców. Okazały się one istotne tylko dla wyjaśnienia nonkonformistycznego sposobu funkcjonowania u osób uprawiających sport rekreacyjnie.

Powyższe rozważania wydają się więc ponownie dowodzić realizowanej, w młodzieżowych klubach sportowych, specyficznej formy edukacyjnej. Innowacyjny styl adaptacji traktowany jest w niej jako optymalny sposób na odnalezienie się w ferworze sportowego wyczynu.

Rezultaty zaprezentowane w tejże pracy traktować należy jako inspirację do dalszego prowadzenia badań zarówno w ramach pedagogiki kultury fizycznej (edukacja sportowa), jak i pedagogiki resocjalizacyjnej (uwarunkowania nonkonformistycznego sposobu funkcjonowania).

Abstract: ?

This article concern the differential association of youth, various form of sport activity and typical for juvenile delinquency style of adaption in sport activity.

There were a two groups in the research: young football players (N=112) and pupils from middle school (N=120). To collect the data about juvenile delinquency there has been used a Questionnaire of Strain and Restriction Factors by E. Czerwińska-Jakimiuk. The information about preferred way of adaption in sport activity has been collected by Questionnaire: Style of Adaptation in Sport Activity.

Results indicate, that executing the nonconformist style of adaption by young football players is not linked to higher level of crimes relations or the criminal problems in social environment. However, those factors can be considered as a predictor of nonconformity for people, who participate recreationally in sport activity.

Key words: youth sport – differential association – style of adaptation – crime.

Bibliografia

- [1] Bartnicka K., Szybiak I., *Zarys historii wychowania*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2001.
- [2] Błajet P. *Od edukacji sportowej do olimpijskiej*, Wydawnictwo „Impuls”, Warszawa 2012.
- [3] Błajet P., *Pedagogika sportu* [w:] *Pedagogika*, (red.) B. Śliwerski, GWP, Gdańsk 2010.
- [4] Bredemeier B., Shields D., *Character development and physical activity*, Human Kinetics Publishers, Champaign 1995.
- [5] [1] Bredemeier B., Shields D., *Game reasoning and interactional morality* [w:] *Journal of Genetic Psychology*, 1986, 147, s. 257–275.
- [6] Chrzanowski B., *Formy edukacji sportowej w kontekście rozważań nad pedagogiką klasycznego liberalizmu*. [w:] *Studies in Sport Humanities*, 2014, 14.
- [7] [5] Chrzanowski B., *Potencjał edukacyjny sportu młodzieżowego a napięcie anomiczne i zagrożenia wychowawcze*, Kraków 2020.
- [8] [4] Chrzanowski B., *Style adaptacji współczesnych sportowców wyczynowych w kontekście teorii anomii Roberta Mertona*, Pruszków 2016.
- [9] Czapow Cz., Jedlewski S., *Pedagogika resocjalizacyjna.*, P.W.N., Warszawa 1971.
- [10] *Dewiacje wśród młodzieży. Uwarunkowania i profilaktyka.*, (red.) B. Urbana, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2001.
- [11] Durkheim E., *Le Suicide*, Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa 1964.
- [12] [2] Fullinwider R., *Sports, Youth and Character: A Critical Survey*, [w:] *Center for Information and Research on Civic Learning and Engagement (CIRCLE)*, Maryland 2006.
- [13] Grabowski H., *Teoria fizycznej edukacji*, Wydawnictwo WSiP, Warszawa 1999
- [14] [3] Hastie P. i inni..., *A review of research on sport education: 2004 to the present* [w:] *Physical Education and Sport Pedagogy*, 2011, 16(2), s. 103–132.
- [15] Hastie P., *The nature and purpose of sport education as an educational experience*. [w:] (red.) P. Hastie, *Sport education: International perspectives*, 2012, s. 1–12.
- [16] [6] Jabkowski P., Kilarska A., *Poczucie bezpieczeństwa i poziom przestępczości w Poznaniu*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2013

- [17] Kinchin G., *Sport education: A view of the research* [w:] *The handbook of physical education*, (red.) Kirk D. i inni, 2006, s. 596–626.
- [18] Konopczyński M., *Metody twórczej resocjalizacji: teoria i praktyka wychowawcza*. Wydawnictwo Naukowe PWN, 2006.
- [19] Lipiec J., *Czysty sport – czyste pieniądze: dylematy etyczne epoki komercjalizacji* [w:] *Studia Humanistyczne*, 2001, 1, s. 5–16.
- [20] Lipiec J., *Filozofia czystej gry* [w:] *Sport Wyczynowy*, 1997, 1–2, s. 42–51.
- [21] Lipiec J., *Pożegnanie z Olimpią*, Fall, Kraków 2007.
- [22] Lipiński W., *Historia sportu*, PWN, Warszawa 2012.
- [23] Łobocki M., *Metody badań pedagogicznych*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Warszawa 1999
- [24] Merton R., *Teoria socjologiczna i struktura społeczna*, PWN, Warszawa 1982.
- [25] Młodzikowski G., *Ideologia i praktyka olimpizmu: od amatorstwa do kodeksu dopuszczenia* [w:] *Kultura Fizyczna*, 1989, 9–10
- [26] Muller N., *Olympic education*, Centre d’Estudis Olímpics (UAB) & International Chair in Olympism (IOCUAB), Barcelona 2004.
- [27] Nowocień J., *Pedagogika kultury fizycznej*, Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie, Warszawa 2013
- [28] Nowocień J., *Pedagogika sportu*, Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie, Warszawa 2019
- [29] Pawłucki A., *Nauki o kulturze fizycznej*, Wydawnictwo „Impuls”, Kraków 2015.
- [31] Sutherland E., *White collar criminality* [w:] *American sociological review*, 1940, 5(1), s. 1–12.
- [32] Urban B., *Agresja młodzieży i odrzucenie rówieśnicze*, PWN, Warszawa 2012.
- [33] Urban B., *Zaburzenia w zachowaniu i przestępczość młodzieży*, Bronisław Urban & Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000.